

KÜLÜGYI MŰHELY – GYORSELEMZÉS SOROZAT

TÓTH ZOLTÁN BALÁZS

AZ ÉSZAK-AFRIKAI ORSZÁGOK ÉS A NEMZETKÖZI VALUTAALAP
KÖZÖTTI KAPCSOLATOK ÁTTEKINTÉSE 2011 ÉS 2020 KÖZÖTT

2020. ÉV 2. SZÁM

KÜLÜGYI MŰHELY – GYORSELEMZÉS SOROZAT

A Külügyi Műhely Alapítvány
elektronikus (online) megjelenésű időszaki kiadványa

FŐSZERKESZTŐ:

Antal Kristóf

SZAKMAI LEKTOR:

Tóth Nikolett

KIADÓ:

Külügyi Műhely Alapítvány
1043 Budapest, Erzsébet utca 19.
Tel.: +3630-473-3508

Honlap: www.kulugyimuhelyalapitvany.hu

E-mail: kmszerkesztoseg@gmail.com

A kiadványt az Országos Széchényi Könyvtár
Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis archiválja.

© Tóth Zoltán Balázs 2020.

© Külügyi Műhely Alapítvány, 2020.

ISSN 2630-8088

AZ ÉSZAK-AFRIKAI ORSZÁGOK ÉS A NEMZETKÖZI VALUTAALAP KÖZÖTTI KAPCSOLATOK ÁTTEKINTÉSE 2011 ÉS 2020 KÖZÖTT

OVERVIEWING THE BILATERAL RELATIONS BETWEEN THE NORTH AFRICAN COUNTRIES AND
THE INTERNATIONAL MONETARY FUND BETWEEN 2011 AND 2020

TÓTH ZOLTÁN BALÁZS^{1 2}

Absztrakt: Az Arab tavaszt követő években az Európai Unió és számos nemzetközi szervezet, köztük a Nemzetközi Valutaalap is, érdekeltté vált az észak-afrikai és közel-keleti országok politikai és gazdasági átmenetének támogatásában. A Nemzetközi Valutaalap több eszközzel is képes fejlett és fejlődő országokat támogatni, amelyet a külső erőforrásokat még jobban igényélő észak-afrikai országok igyekeztek a 2011 és 2020 közötti időszakban mind hatékonyabban igénybe venni. Mindez azt is jelenti, hogy a Nemzetközi Valutaalap észak-afrikai befolyásának növekedésén túlmenően elmélyült a felek közötti kapcsolatrendszer, amely a COVID-19 pandémiás helyzet nyomán várhatóan a még mélyebb elköteleződés irányába fogja az együttműködést terelni.

Kulcsszavak: Nemzetközi Valutaalap, Észak-Afrika, Közel-Kelet, Arab tavasz, forradalom, bilaterális kapcsolatok

Abstract: After the Arab Spring, the European Union and several international organizations, including the International Monetary Fund, became interested in supporting the political and economic transition of countries of the North Africa and the Middle East. The International Monetary Fund has the ability to support developed and developing countries through a number of instruments, which have been used by countries of North Africa between 2011 and 2020. This fact also means that, in addition to the growing influence of the International Monetary Fund in North Africa, the relationship between the parties has deepened, which is expected to lead to even deeper engagement during the COVID-19 pandemic.

Keywords: International Monetary Fund, North Africa, Middle East, Arab Spring, revolution, bilateral relations

¹ Külügyi Műhely c. online tudományos folyóirat főszerkesztő, Külügyi Műhely Alapítvány szakmai vezető. E-mail címe: toth.zoltanbalazs@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9999-2841>

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10061240&view=simpleList>

² A tanulmány a Young Leaders Fellowship Fund – Fiatal Vezetők Ösztöndíja Alapítvány által támogatott, Az észak-afrikai országok bilaterális gazdasági kapcsolatának alakulása az Európai Unióval és nemzetközi szervezetekkel 2011. után c. kutatásnak köszönhetően jelenhetett meg.

BEVEZETÉS

A Nemzetközi Valutaalap (angol elnevezés: *International Monetary Fund*, a továbbiakban: IMF) létrehozásáról 1944 júliusában döntöttek, formálisan 29 tagállam részvételével pedig 1945 decemberében jött létre.³ Az úgynevezett Bretton Woods-i rendszer alapját képező szervezetnek a pénzügyi rendszer „őrzője” szerepet szánták, és működésének földrajzi és szakmai spektruma a létrehozását követő években fokozatosan bővült – olyan nemzetközi események adtak új löketet a szervezet továbbfejlesztésének, mint országok függetlenedése, a vietnámi háború, a bipoláris világrend összeomlása, gazdasági válságok, stb.⁴

Az IMF jelenleg 190 ország együttműködésével látja el tevékenységét olyan célok elérése érdekében, mint globális monetáris együttműködés előmozdítása, pénzügyi stabilizáció megteremtése, nemzetközi kereskedelem fejlesztése, magas foglalkoztatottság és fenntartható fejlődés szorgalmazása, valamint a szegénység, mint jelenség visszaszorítása.⁵ Ezen kiterjedt célok eléréséhez az IMF három nagyobb szakpolitikai halmazon keresztül igyekszik hozzájárulni, amely az alábbiakban kerül részletesebben kifejtésre.

Gazdaságpolitikai felügyelet.⁶ Az IMF figyelemmel kíséri az országok fejlődését, tagállamok esetében pedig éves látogatással kiegészülve méri fel a belföldi és globális kockázatokat a kormányzatok és a központi bankok szakértőinek bevonásával. Az érdeklődés fókuszában elsősorban a valuta-árfolyamok, monetáris és fiskális politika, a szabályozási környezet és strukturális reformok állnak. A fenti szereplőkön kívül további egyeztetéseket folytat piaci szereplőkkel, szakszervezetekkel és a civil társadalom több szereplőjével egyaránt. Az IMF az egyes országok elemzésén túlmenően regionális és globális gazdasági trendeket is vizsgál, amely eredményeit több tematikus kiadványban publikálja (*World Economic Outlook*, *Global Financial Stability Report*, *Fiscal Monitor* és regionális gazdasági jelentések).⁷

Hitelezés.⁸ Az IMF működésének megkezdése óta számos pénzügyi eszközt kidolgozott annak érdekében, hogy az arra jogosult országok a gazdasági-pénzügyi kihívásaikat külső források bevonásával képesek legyenek kezelni.⁹ A fejlesztési bankoktól eltérően az IMF nem adott projektek megvalósítására folyósít hiteleket, hanem tipikusan egy IMF – nemzeti kormányzat között konszenzussal létrehozott program kidolgozása előzi meg a döntést.

Kapacitásfejlesztés. Az IMF több évtizedes működése során felhalmozott tudással és jógyakorlatok átadásával segíti az országokat, olyan szereplőknek nyújtva segítséget, mint központi bankok, minisztériumok, adóhatóságok és más pénzügyi intézmények. Az

³ Cooperation and reconstruction (1944-71)

⁴ Báger, 2016.

⁵ Forrás: <https://www.imf.org/en/About>

⁶ A jelen pontban ismertetett összefoglaló forrása: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Surveillance>

⁷ A jelen tanulmányban megjelenő adatok és összefüggések meghatározó része a fent ismertetett jelentésekből tevődik össze.

⁸ A jelen pontban ismertetett összefoglaló forrása: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Lending>

⁹ A főbb hitelezési eszközök angol elnevezései: 1) *Stand-By Arrangement* (rövidítve: SBA, 1952-ben hozták létre); 2) *Flexible Credit Line* (rövidítve: FCL); 3) *Precautionary and Liquidity Line* (rövidítve: PLL); 4) *Rapid Financing Instrument* (rövidítve: RFI); 5) *Extended Fund Facility*; 6) *Trade Integration Mechanism*. Az alacsony jövedelmű országok számára olyan további lehetőségeket hoztak léte, mint 1) *Extended Credit Facility* (rövidítve: ECF); 2) *Rapid Credit Facility* (rövidítve: RCF); 3) *Standby Credit Facility* (rövidítve: SCF). Szintén alacsony jövedelmű országok jogosultak további két, adósságrendezést támogató eszközre: 1) *Heavily Indebted Poor Countries* (rövidítve: HIPC); 2) *Multilateral Debt Relief Initiative* (rövidítve: MDRI). Forrás: <https://www.imf.org/external/about/lending.htm>

IMF olyan tevékenységekre fókuszálva végez kapacitásfejlesztést, mint közpénzügyek, monetáris és fiskális politikák, központi kormányzatok makrogazdasági elemzéseikhez és modellezésekhez eszközök fejlesztése, szabályozási környezet fejlesztése, továbbá statisztikai rendszerek fejlesztése.

Az IMF tevékenysége természetesen vonzóvá vált a fejlődő országok számára is, így többek között az észak-afrikai országok a függetlenségük elnyerésétől számítva viszonylag rövid időn belül csatlakoztak a szervezethez (lásd 1. sz. táblázat), ugyanakkor az azóta eltelt évtizedekben meglehetősen változatos képet mutattak fel a szervezettel történő együttműködés tekintetében.

Ország	Függetlenedés	IMF
Algéria	1962.	1963.
Egyiptom	1922.	1945.
Líbia	1951.	1958.
Marokkó	1956.	1958.
Tunézia	1956.	1958.

1. sz. táblázat. Az észak-afrikai országok csatlakozásának dátuma az IMF-hez.

Viszonyításképpen az országok mellett megadtam a függetlenség deklarálásának évét.

Forrás: <https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/memdate.htm>

A tanulmány célja, hogy az észak-afrikai országok vonatkozásában megvizsgálja az IMF-fel való kapcsolataik fejlődési ívét az Arab tavasz óta, azaz a 2011 és 2020 közötti időszakban. Az észak-afrikai országok közül – az ENSZ statisztikai besorolásától eltérően – Algéria, Egyiptom, Líbia, Marokkó és Tunézia került a vizsgálat fókuszába.¹⁰

A fentieknek megfelelően a tanulmány az alábbiak szerint épül fel. Az I. fejezet általánosan mutatja be az IMF észak-afrikai régióval kapcsolatos munkásságát az Arab tavasz kirobbanása óta. A II-VI. fejeztek pedig országokra lebontva tartalmazzák az egyes országok, valamint az IMF közötti együttműködés fejlődési ívének kibontását.

I. AZ IMF ÉSZAK-AFRIKAI ÉS KÖZEL-KELETI TEVÉKENYSÉGE AZ ARAB TAVASZT KÖVETŐ ÉVEKBEN

Az Arab tavasz rámutatott az észak-afrikai és közel-keleti országok sérülékenységére, amely alapjaiban határozta meg ezen országok fejlődési pályáját 2011 és 2020 között. Az IMF, ahogy számos más nemzetközi szervezet is, olyan, általános jelleggel felfedezhető okoknak tulajdonította a megmozdulásokat, amelyeket az országok önerőjéből nem voltak képesek megoldani. Éppen ezért nyitott egyre több szervezet, így az IMF is az észak-afrikai és a közel-keleti régió irányába, amely új dinamikát adott a kétoldalú együttműködéseknek.

A fentiekből következően 2011-ben az IMF így mélyebb szakpolitikai párbeszédet kezdeményezett az észak-afrikai és közel-keleti régióval – hangsúlyosan Egyiptommal és

¹⁰ Nyugat-Szahara területének mintegy háromnegyedét a szomszédos Marokkó tartja az ellenőrzése alatt, továbbá a fennmaradó területeken működő kormányzat korlátozott önrendelkezéssel bír. Szudán pedig, földrajzi helyzetéből fakadóan, nem részese annak az együttműködésnek az Európai Unióval, amely az északi szomszédjai kapcsán megvalósult, illetve a későbbiekben bemutatásra is kerül. Forrás: Methodology, Standard country or area codes for statistical use (M49)

Tunéziával –, hogy hozzájáruljon a központi kormányzatok gazdasági kihívásainak leküzdéséhez, egyben a politikai folyamatok megújulásához is.¹¹ 2011 májusában a G8 csúcstalálkozón útjára indították az úgynevezett Deauville Partnerség (angol elnevezés: *Deauville Partnership*) elnevezésű kezdeményezést, amely célja, hogy támogassa az országok demokratikus átmenetét, átláthatóvá váljon a gazdaságok működése, elszámoltathatóvá váljanak a kormányzatok, illetve megvalósuljon a fenntartható és inkluzív növekedés.¹² Az együttműködésben számos nemzetközi szereplő között az IMF is megtalálható. Szintén 2011-ben egy arab nyelvű blog is elindult, amely tartalmában kiegészíti a már ekkor létező IMF blogokat.¹³ A blog célja, hogy a tudásáramlásnak és véleményeknek mindenki számára elérhető szakmai platformot biztosítson, amely közvetlen vagy közvetett módon, de hozzájárulhat az észak-afrikai és közel-keleti államok fejlődéséhez. 2012-re immár 52 országból tevődött össze a blog olvasóközönsége, köztük az észak-afrikai országokból is.

	Algéria	Egyiptom	Líbia	Marokkó	Tunézia
2011.	2,82	1,76	-66,66	5,25	-1,92
2012.	3,39	2,23	124,71	3,01	4,09
2013.	2,8	3,3	-36,83	4,54	2,82
2014.	3,8	2,92	-53,02	2,67	2,87
2015.	3,7	4,37	-13,02	4,55	1,17
2016.	3,2	4,35	-7,39	1,05	1,25
2017.	1,3	4,08	64,01	4,23	1,92
2018.	1,4	5,31	17,88	2,99	2,66
2019.	0,7	5,56	9,89	2,2	1,04
2020.*	-5,16	1,95	-58,66	-3,74	-4,28

1. sz. táblázat. Az észak-afrikai országok reál GDP növekedése százalékban (%) 2011 és 2020 között az IMF adatai alapján. A csillaggal (*) jelölt 2020-as év adatai októberig bezáróan értelmezendők. Forrás: IMF Data

Az IMF, hasonlóan több nemzetközi szervezethez, az Arab tavaszban lehetőséget látott az észak-afrikai és közel-keleti országok megreformálásában, amely egyszerre volt politikai, gazdasági és társadalmi jellegű elképzelés. Az évtizedes stabilitású rezsimek összeomlása/meggyengülése sokak számára lehetőséget teremtett a demokratikus működés megteremtéséhez és megszilárdításához, az államközpontú gazdaságok leépítéséhez és piaci viszonyok hangsúlyosabb megjelenítéséhez, valamint szociális-társadalmi reformok megvalósításához. Az IMF korábbi szakpolitikai álláspontjához képest a gazdaságpolitika szociális dimenziója jóval hangsúlyosabb szerepet kapott, mivel az Arab tavasz megmutatta, hogy a stabil makrogazdasági adatok nem garantálják a fejlődő országok társadalmi stabilitását.¹⁴ Ezen nagy célok eléréséhez szabták a nemzetközi szervezetek a forrásaik biztosítását.

Még az Arab tavaszt megelőzve, 2010-ben megállapodás született az IMF és Kuvait között arról, hogy utóbbi területén létrehoznak egy új központot (angol elnevezés: *IMF – Middle East Center for Economics and Finance*), amely az Arab Liga (angol elnevezés: *Arab League* vagy *League of Arab States*) országok számára 2011. óta biztosít továbbképzéseket

¹¹ International Monetary Fund, 2011.

¹² Deauville Partnership – International Financial Institutions (IFIs) statement, 2011.

¹³ International Monetary Fund, 2012.

¹⁴ Moami – Lanz, 2014.

gazdasági és pénzügyi témákban – mindez természetesen jól illeszkedik az IMF 2011 utáni elképzeléseihez.¹⁵

A 2013. tavaszán megrendezett, IMF és Világbank találkozóján az észak-afrikai és közel-keleti országok voltak a fókuszban. Két évvel az Arab tavasz után sok országban továbbra sem következett be a politikai és gazdasági konszolidáció, ennél fogva várható volt, hogy számos ország még nagyobb mértékben kíván támaszkodni további külső források bevonására a közeljövőben, köztük az IMF konstrukcióira is. Az IMF 2013-ig 8,2 milliárd USD pénzügyi segítséget nyújtott Jordániának, Marokkónak és Jemennek, továbbá ekkoriban egyeztetések folytak Tunéziával és Egyiptommal.¹⁶

Szintén 2013-ban az IMF Közel-Kelet Tanácsadó Csoportja (angol elnevezés: *IMF Middle East Advisory Group*) javaslataira építkezve az arab pénzügyminiszterek tanácsa az úgynevezett ArabStat oldal elindításáról döntött.¹⁷ Az Arab Valutaalap (angol elnevezés: *Arab Monetary Fund*) és az IMF közösen kidolgozott projektjének célja, hogy megerősítse az észak-afrikai és közel-keleti országok statisztikai rendszereit, valamint harmonizálja az alkalmazott módszertanokat, koncepciókat, definíciókat és besorolásokat.¹⁸ A projekt jelentősége, hogy a célok elérésével egységesen lehetne az észak-afrikai és közel-keleti országok statisztikai vizsgálatát elvégezni, amely az átláthatóbb működés megteremtése mellett a beavatkozások hatékonyságát is növelné.

	Algéria	Egyiptom	Líbia	Marokkó	Tunézia
2011.	9,26	72,83	28,86	52,55	43,07
2012.	9,33	73,8	2,31	56,53	47,68
2013.	7,6	84,02	4,72	61,73	46,85
2014.	7,67	85,13	80,36	63,34	51,53
2015.	8,75	88,46	189,27	63,69	55,4
2016.	10,45	96,84	189,69	64,88	62,28
2017.	27,09	103,16	140,85	65,11	70,6
2018.	38,07	92,65	102,47	65,29	78,18
2019.	46,26	83,8	104,79	65,78	72,33
2020.*	60,97	87,37	111,65	73,73	88,5

2. sz. táblázat. Az észak-afrikai országok teljes államadóssága a GDP-hez viszonyítva százalékban (%) 2011 és 2020 között az IMF adatai alapján. A csillaggal (*) jelölt 2020-as év adatai októberig bezáróan értelmezendők. Forrás: IMF Data

2014-ben az észak-afrikai régió vonatkozásában két fontos folyamat kezdődött meg. Líbiában kitört a második polgárháború, amely a tanulmány lezárásakor is aktívan meghatározta az ország politikai és gazdasági cselekvőképességét. Egyiptomban 2014-ben régi-új politikai rezsim került az ország élére, amely alkotmányos és egyéb eszközökkel igyekezett hatalmát megszilárdítani, a tanulmány lezárásáig viszonylag sikeresen. Ekkorra az IMF több, mint 10 milliárd forrással támogatta az úgynevezett átmeneti időszakban lévő arab országokat (angol elnevezés: *Arab Countries in Transition*, rövidítve: ACT), amely

¹⁵ International Monetary Fund, 2011.

¹⁶ IMF Survey : Mideast Issues High on IMF Agenda, 2013.

¹⁷ International Monetary Fund, 2013.

¹⁸ Forrás: <https://www.amf.org.ac/en/page/about-arabstat-0>

támogatás kedvezményezettje Jordánia, Marokkó, Líbia és Tunézia volt, míg Egyiptommal és Jemennel folytak a tárgyalások.¹⁹

2016-ban bővült az IMF Közel-Kelet Regionális Technikai Segítségnyújtásért Felelős Központ (angol elnevezés: *IMF Middle East Regional Technical Assistance Center*, rövidítve: METAC) hatóköre Algériával, Dzsibutival, Marokkóval és Tunéziával.²⁰ A 2004-ben alapított szervezetet az IMF, államok, valamint bilaterális és multilaterális fejlesztési partnerek hozták létre annak érdekében, hogy technikai segítségnyújtással járuljon hozzá az államok gazdasági és közpénzügyi fejlesztéséhez.²¹

	Algéria	Egyiptom	Líbia	Marokkó	Tunézia
2011.	9,89	-2,46	9,92	-7,56	-8,45
2012.	5,88	-3,64	29,89	-9,33	-9,13
2013.	0,4	-2,22	0,02	-7,61	-9,66
2014.	-4,41	-0,9	-78,45	-5,92	-9,84
2015.	-16,44	-3,66	-54,29	-2,14	-9,7
2016.	-16,54	-5,96	-24,65	-4,05	-9,31
2017.	-13,19	-6,09	7,99	-3,42	-10,25
2018.	-9,61	-2,36	1,79	-5,27	-11,17
2019.	-9,61	-2,6	-0,3	-4,15	-8,8
2020.*	-18,28	-4,26	-6,58	-7,79	-7,5

3. sz. táblázat. Az észak-afrikai országok fizetési mérlege a GDP-hez viszonyítva százalékban (%) 2011 és 2020 között az IMF adatai alapján. A csillaggal (*) jelölt 2020-as év adatai októberig bezáróan értelmezendők. Forrás: IMF Data

A következő lényeges és meghatározó mérföldkövet a 2020-as COVID-19 pandémiás helyzet teremtette, amely fejlett és fejlődő országokat egyaránt érintett – így az észak-afrikai és közel-keleti országokat tulajdonképpen egy válságtól válságig tartó, jól lehatárolható időszakban lehetséges elemezni. A világgazdaság 2020-ban bekövetkező időszakos lassulása a fejlődő országokat kifejezetten érzékenyen érintette. Amellett, hogy a fejlődő országok egészségügyi rendszerei gyakran nem kellőképpen felkészültek, a globális gazdasági teljesítmény csökkenése pedig azonnal éreztette a hatását a társadalom mindennapjaiban. Mivel az észak-afrikai és közel-keleti régió még az Arab tavaszból eredő negatív anomáliákkal is küzdött a járványhelyzet kirobbanásakor – polgárháborúk, gazdasági stagnálás, politikai instabilitás, stb. – ennél fogva az újabb egészségügyi-gazdasági válság még nehezebbé fogja tenni ezen országok helyzetét. Az IMF, ahogy az a soron következő fejezetekből is kiolvasható, igyekezett gyorsan reagálni a COVID-19 hatásaira, bár a korábbi évek makrogazdasági eredményeinek megtartása erőteljesen kétséges.

¹⁹ Arab Countries in Transition, 2014.

²⁰ A METAC-ot 2004-ben alapították meg Libanonban, ekkor Afganisztán, Egyiptom, Irak, Jordánia, Libanon Líbia, Szudán, Szíria, Nyugati part és Gázai-övezet, valamint Jemen csatlakozott. A METAC célja, hogy a konfliktussal sújtott országok konszolidációját a makrogazdasági stabilitás megteremtésével és alapvető intézmények fejlesztésével támogassa. A kezdeményezés az Európai Beruházási Bank, az Európai Unió, Franciaország, Németország, az IMF, Kuvait, Omán és az Egyesült Államok finanszírozása mellett működik. Forrás: <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/afritac.pdf>

²¹ A tagállamok: Afganisztán, Algéria, Dzsibuti, Egyiptom, Irak, Jordánia, Jemen, Libanon, Líbia, Marokkó, Szíria, Szudán, Tunézia, valamint a Nyugati-part és Gázai-övezet. A fejlesztési partnerek pedig az Európai Bizottság, Franciaország, Hollandia, Németország, Svájc. Forrás: <https://www.imfconnect.org/content/metac/en1.html>

II. ALGÉRIA

Algéria Líbia után a második legnagyobb szénhidrogén-készletekkel rendelkező ország az észak-afrikai régióban, amelynek köszönhetően az Arab tavaszt megelőző években mintegy tíz éves gazdasági fejlődési ciklust tudhatott magáénak.²² ²³ A 2011- es megmozdulások nem eredményezték az ország legbefolyásosabb emberének a távozását, amely többek között annak is betudható, hogy a társadalom nem állt készen olyan heves megmozdulásokra, mint amelyek például Egyiptomban vagy Líbiában megtörténtek.²⁴ Bár Abdelaziz Bouteflika elnök 2013-ban stroke-ot kapott és tolószékhez volt kötve, ugyanakkor az elnökkel szembeni társadalmi ellenállás továbbra sem volt olyan mértékű, amely a vezető távozását eredményezte volna.²⁵ Így Bouteflika egészen 2019-ig az ország élén maradt, amelyet az akkor végbemenő erőteljesebb társadalmi megmozdulások váltottak ki annak okán, hogy a korlátozottan cselekvőképes elnök ötödik alkalommal is el kívánt indulni a választáson.²⁶ A 2019-es év Algéria számára a belpolitikai bizonytalanságról szólt, ugyanakkor összességében az elnökválasztást megelőző hónapok sem jelentettek olyan mértékű destabilizációt, mint amelynek 2011-ben Egyiptomban vagy Líbiában szemtanúi lehettünk. A 2011 és 2019 közötti időszakot (az akkor regnáló elnök bejelentéséig) tehát nem jellemezte nagyobb politikai instabilitás, egyben nem történtek nagyobb volumenű változások sem. Mindezen események jól illeszkednek az IMF és Algéria 2011 és 2020 közötti kapcsolatrendszerének alakulásához is.

Az Arab tavasz első, egyben legbizonytalanabb éveiben Algéria stabilitását mutatta az a tény, hogy 2012-ben 5 milliárd USD forrást ajánlott fel az IMF számára tevékenysége megsegítésére.²⁷ Az IMF hivatalos kommunikációjában ekkoriban dicsérte Algéria gazdasági stabilitását, tudvalevő, hogy a szomszédos Líbia – bár 2012 és 2014 között a gazdaság a konszolidáció jegyeit mutatta – túl volt egy polgárháborún, és az észak-afrikai régió legnépesebb országában, Egyiptomban is egészen 2014-ig kellett várni a politikai viszonyok stabilizálódásához. A gazdaság viszonylagos stabilitását – amelyben például egyidejűleg már tetten érhető volt a magas infláció és munkanélküliség is – a korábbi évek olajbevételei alapozták meg, az olajárak ugyanakkor a 2011 és 2020 közötti időszakban kedvezőtlenül alakultak.²⁸ Jól nyomon követhető mindez a 2014-es és a 2016-os IV. cikkely szerinti konzultációk konklúziójából is: a 2016-os már erőteljesen sürgeti Algéria gazdasági modellváltását, amely az olajbevételektől való hangsúlyosabb elszakadást helyezi előtérbe.²⁹ ³⁰ Mivel azonban a belpolitikai klíma nem volt érdekelt a nagyobb volumenű politikai és gazdasági reformok kidolgozásában, nem következhetett be a társadalmi

²² Algeria: 2010 Article IV Consultation, 2011.

²³ A szénhidrogén-készletek és OPEC, valamint az észak-afrikai országok közötti kapcsolatok 2011 és 2020 közötti időszakban történő alakulását lásd Tóth, 2020.

²⁴ AZ 1990-es éveket végigkísérő polgárháború emléke, amely mintegy 200 ezer ember életébe került, sokak számára még élő emlékként lebegett az Arab tavasz kirobbanásakor. Ebből kifolyólag a teljes rendszerváltást mindössze kevesen követelték, a többség óvatossá reformok híve volt. Forrás: Khan – Mezran, 2014.

²⁵ Bouteflika seeks fifth terms Algeria's president, 2019.

²⁶ Algerians protest against Bouteflika's bid for fifth term, 2019.

²⁷ Press Release: IMF Managing Director Christine Lagarde Welcomes Pledges from Algeria and Brunei Darussalam to Boost Fund Resources, 2012.

²⁸ A témáról részletesebben lásd Tóth, 2020.

²⁹ Az IMF a Bevezetésben is említett gazdaságpolitikai felügyelet szerepkörében a tagállamaival rendszeres párbeszédet folytat az IMF Alapokmány IV. cikkelye szerinti gazdaságpolitikai konzultáció keretében.

³⁰ Press Release: IMF Executive Board Concludes 2016 Article IV Consultation with Algeria, 2016.

viszonyok javulása sem – amely elégedetlenség aztán 2019-ben az elnök lemondásáig vezetett.

A késői politikai változások kedvezőtlen időzítéssel következtek be Algériában: a régi-új hatalmi elitnek (ahogy arra többen is rámutattak, a 2019-es elnökválasztáson olyan jelöltek indultak, akik Bouteflika elnöksége idején is a regnáló elit köréhez tartoztak) egyidejűleg kellett szembenézni a nem csillapodó társadalmi elégedetlenséggel, a nemzetközi kőolaj-piac felborulásával, valamint 2020-ban a COVID-19 pandémias helyzettel egyaránt. Dacára annak, hogy az IMF már évek óta figyelmeztetett Algéria makrogazdasági sérülékenységére, egészen a 2020-as egészségügyi válságig nem történtek érdemi reformok, így a politikai és gazdasági nehézségek hangsúlyosabban jelentkeznek.³¹

III. EGYIPTOM

A 2011 és 2014 közötti időszak Egyiptom számára politikai és gazdasági értelemben is meglehetősen instabil volt. A 2014-es új alkotmány elfogadásával és az elnökválasztással a belpolitikai feszültségek időszakosan lecsillapodtak, az állami hatalmat sikerült megszilárdítani, és megkezdődött a gazdaság élénkítésére irányuló reformok kidolgozása. Amellett, hogy a 2011-es eseményeket kiváltó jelenségek továbbra is fennálltak – magas munkanélküliség, alapvető infrastruktúra hiánya, társadalmi mobilitáció hiánya, stb. – időközben folyamatosan romló makrogazdasági mutatókkal is társult.

Az I. fejezetben is említett Deauville Partnerség keretén belül Egyiptom már 2011-ben a nemzetközi érdeklődés fókuszában állt, köszönhetően annak, hogy gazdasági potenciáljának és népességszámának okán kulcsfontosságú szereplője az észak-afrikai régióknak.

Ugyanígy az IMF és az Egyiptom közötti kapcsolatok is mélyülni kezdtek 2011-ben, hiszen utóbbi részéről mind nagyobb szükség mutatkozott minden lehetséges külső forrás bevonására. Ebben az évben az IMF egy 3 milliárd USD értékű csomagot dolgozott ki az egyiptomi gazdaság stabilizálásához, ameddig – az ekkor még remélt – demokratikus átmenet megtörténik.³² Ugyanebben az évben tárgyalt az IMF és Egyiptom egy szintén 3 milliárd USD értékű (1,88 milliárd SDR) készletlenti hitel (angol elnevezés: *Stand-by Agreement*) megkötéséről, amely a központi kormányzat gazdasági programját kívánta támogatni 2011. július 1. és 2012. június 30. között.³³

2012-ben az immáron Mohamed Morsi vezetésű központi kormányzat 4,8 milliárd USD (3,6 milliárd SDR) értékű hitelért folyamodott az IMF-hez. Az IMF alapvetően nyitott volt Egyiptom kérésére, ugyanis támogatni kívánta mindazon országok gazdasági-pénzügyi konszolidációját, amelyek politikai reformjai ekkoriban mentek végbe – 2012-ig Jordánia és Marokkó számára hagyott jóvá ugyanezen logika alapján két programot, illetve élvezte Jemen az IMF pénzügyi támogatását.³⁴

Az IMF a IV. cikkely alapján végzett konzultációjára 2014-ben, azaz Egyiptom újabb konszolidációs időszakának kezdő évében került sor, amelyről 2015-ben publikálták a megállapításokat.³⁵ Az IMF szakértői elismerik, hogy az ország nehéz helyzetből indulhat el a konszolidáció útján, ugyanakkor több makrogazdasági mutatóval kapcsola-

³¹ Forrás: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11116>

³² IMF Survey: IMF Outlines \$3 Billion Support Plan for Egypt, 2011.

³³ Press Release: IMF Reaches Staff Level Agreement with Egypt on a US\$3 Billion Stand-By Arrangement, 2011.

³⁴ IMF Survey: IMF to Discuss New Loan Program With Egypt, Says Lagarde, 2012.

³⁵ 2014 Article IV Consultation – Staff Report, 2015.

tosan pozitív prognózisokat állítottak fel. Másfelől viszont az is nyilvánvalóvá vált, hogy a 2011 és 2014 közötti időszak következményében – visszaeső gazdasági teljesítmény, turizmus összeomlása, külföldi befektetések elmaradása – Egyiptom újabb külső forrásokra támaszkodhat annak érdekében, hogy előmozdítsa a gazdaság fejlődését.

2016-ban Egyiptom és az IMF egy 12 milliárd USD összegű ún. kibővített megállapodásról (angol elnevezés: *Extended Fund Facility*) egyeztettek, amelyet ugyanebben az évben jóváhagytak.³⁶ A 3 évre szóló hitelkonstrukció célja, hogy támogassa a központi kormányzat gazdasági reformtervét, ezáltal a rugalmas árfolyam-rendszer fenntartását, a kormányzati bevételek növelését, az energiaszektorra érintő reform bevezetését, a szociális védőháló megerősítését, továbbá strukturális reformok bevezetését.³⁷ Érdeemes megjegyezni, hogy szintén 2016-ban jelent meg az Egyiptomi Vízió 2030 c. stratégia (angol elnevezés: *Egypt Vision 2030*), amely gazdasági, társadalmi, kulturális, környezeti, stb. szempontokra bontva mutatja be az ország célkitűzéseit.

Megjegyzendő, hogy Egyiptom, hasonlóan több észak-afrikai és közel-keleti országhoz, nem volt képes arra, hogy 2020-ig feloldja az Arab tavasz nyomán fellépő negatív anomáliákat. Bár Egyiptom esetében kétségtelenül sikeresnek volt mondható a 2014-2020 közötti időszak válságkezelése, amennyiben a makrogazdasági adatokat tekintjük át, másfelől viszont megannyi politikai, biztonsági és társadalmi bizonytalanság továbbra is a felszínen maradt.

A 2020-as év egy újabb, ezúttal globális válságot hozott magával, a COVID-19 járványt, amely mind a fejlett, mind a fejlődő országokban megakasztotta az addigi gazdasági fejlődést. Az IMF, reagálva a világgazdasági kihívásokra, 2020 májusában jóváhagyta Egyiptom számára a 2,772 milliárd USD értékű gyors finanszírozási eszközt (angol elnevezés: *Rapid Financing Instrument*), amely kifejezetten külső sokkok hatására bekövetkező fizetési mérleg problémát kívánja orvosolni.³⁸

2020 júniusában az IMF egy újabb, 5,2 milliárd USD értékű készenléti hitel (angol elnevezés: *Stand-by Agreement*) megkötését hagyta jóvá. A pénzügyi eszköz igénybevétele azt a célt szolgálta, hogy a 2014-2020 közötti időszak makrogazdasági eredményei fenntarthatók legyenek az egészségügyi válsággal társult világgazdasági visszaesés idejére is.³⁹

IV. LÍBIA

Az IMF 2010-ben végezte a IV. cikkely szerinti konzultációját Líbiával, amely során meglehetősen pozitív képet kapott az ország gazdasági helyzetéről.⁴⁰ 2011-ben, azaz a polgárháború kirobbanásával egyidejűleg azonban minden felborult, és 10 évvel az Arab tavaszt követően Líbia politikai, biztonsági és gazdasági aspektusból egyaránt az észak-afrikai régió leginstabilabb és legrosszabbul teljesítő országává vált. Mivel Líbiában a politikai-társadalmi ellentétek két alkalommal (2011. és 2014.) is polgárháborúba torkollottak, nemzetközi szervezetek, így az IMF számára is, az első kihívást már az

³⁶ Egypt: IMF Reaches Staff-Level Agreement on a Three-Year US\$12 Billion Extended Fund Facility, 2016.

³⁷ A Chance for Change: IMF Agreement to Help Bring Egypt's Economy to Its Full Potential, 2016.

³⁸ IMF Executive Board Approves US\$2.772 Billion in Emergency Support to Egypt to Address the COVID-19 Pandemic, 2020.

³⁹ Arab Republic of Egypt : Request for a 12-Month Stand-By Arrangement-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for the Arab Republic of Egypt, 2020.

⁴⁰ Public Information Notice: IMF Executive Board Concludes 2010 Article IV Consultation with the Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya, 2011.

jelentette, hogy mely felet ismeri el az ország legitim kormányzatának (a 2011-es polgárháború idején számos ország és nemzetközi szereplő viszonylag hamar felsorakozott Moammer Kadhafival szemben, és a felkelőket tekintette partnernek). 2011-ben az IMF elismerte a Nemzeti Együttműködési Tanácsot (angol elnevezés: *National Transitional Council*), és nyitottnak mutatkozott arra, hogy szakértői csapataival a segítségére siessen (mindez szeptember 10-én történt, amikor még aktívan folyt a fegyveres konfliktus, az ország addigi vezetőjét, Moammer Kadhafit csak október 20-án fogták el és gyilkolták meg).⁴¹ Líbia esetében már 2011-ben megfigyelhető volt az, hogy kezdett közeledni a nemzetközi együttműködésekhez: lépéseket tett a Nyílt Kormányzati Együttműködéshez (angol elnevezés: *Open Government Partnership*) történő csatlakozáshoz, Egyiptommal, Marokkóval, Jordániával és Tunéziával együtt elköteleződött az ENSZ korrupcióellenes egyezménye mellett (angol elnevezés: *UN Convention Against Corruption*), valamint megfigyelőként részt vett a Deauville Partnerségben.⁴²

2012-ben az IMF szakértői csoportja úgy találta, hogy a politikai és biztonsági nehézségek ellenére Líbia gazdasága megkezdte a válságból való kilábalást, ami számottevő mértékben a szénhidrogén-készletek kitermelési és értékesítési volumenének emelkedését jelentette a 2011-es polgárháború évéhez viszonyítva.^{43 44} A 2013. február 20. és március 7. közötti szakértői konzultáció is arra engedett következtetni, hogy Líbia gazdasága kezd talpra állni, amelyet jól mutatott a 2012-ben mért, 100% feletti GDP növekedés is.⁴⁵ Ugyanakkor lényeges megjegyezni, hogy számos politikai és társadalmi jelenség mutatott arra, hogy a várva várt konszolidáció nem köszönt be olyan gyorsan, mint a gazdaság gyors regenerálódása.

2014-ben, a második polgárháború kirobbanásával a kedvező gazdasági kilátások azonban szertefoszlottak. Ahogy a politikai szembenállás fegyveres konfliktussá nőtte ki magát, úgy zsugorodott Líbia gazdasága és romlott vele együtt a legtöbb makrogazdasági mutató. A fegyveres konfliktus – amely több erőközpontra szakította szét Líbiát – nem tette lehetővé azt, hogy 2014 és 2020 között a nemzetközileg elismert kormányzat bárminemű, országos kiterjedtségű programot valósítson meg, és mindez Líbia nemzetközi színtéren való megjelenését, és érdekérvényesítési képességét is erőteljesen lekorlátozza. Az IMF ennél fogva nem is kötelezte el magát Líbiával a 2011 és 2019 közötti időszakban, mivel a központi kormányzat nem tudott volna semmilyen, országos kiterjedtségű programot megvalósítani – ugyanakkor az IMF a líbiai helyzetet folyamatosan nyomonköveti, és tanácsokkal támogatja a nemzetközileg elismert kormányzat működését.⁴⁶

V. MAROKKÓ

Az Arab tavasz Marokkóban sem hozott olyan volumenű politikai változásokat, mint Egyiptomban, Líbiában vagy Tunéziában, köszönhetően a politikai/uralkodó elit válságkezelésének (az iszlamista csoportosulások nem voltak úgy elnyomva, mint például

⁴¹ Press Release: IMF Recognizes Libya's National Transitional Council, Says Ready to Support its Efforts to Revive the Country's Economy, 2011.

⁴² Fact Sheet: G-8 Action on the Deauville Partnership with Arab Countries in Transition, 2012.

⁴³ Libya-Staff Visit Concluding Statement, 2012.

⁴⁴ A szénhidrogén-készletek és OPEC, valamint az észak-afrikai országok közötti kapcsolatok 2011 és 2020 közötti időszakban történő alakulását lásd Tóth, 2020.

⁴⁵ Press Release: Statement at the Conclusion of an IMF Mission to Libya, 2013.

⁴⁶ Country Engagement Note for the State of Libya, 2019.

Egyiptomban, és az uralkodó viszonylag hamar nyitottnak mutatkozott a sokak által kívánatosnak tartott reformok bejelentésére is).⁴⁷

Marokkó – Egyiptomhoz és Tunéziához hasonlóan – részesévé vált a Deauville Partnerségnek, valamint az IMF-fel való jó kapcsolat fenntartásában is érdekelt volt – másfelől érdemes megjegyezni, hogy Marokkó aktívabban a 2008-as gazdasági világválságot követően kezdett el szorosabban együtt dolgozni az IMF-fel, amely még inkább megerősödött az Arab tavaszt követő évekre.⁴⁸ 2011 után az észak-afrikai országok számára elkerülhetetlenné vált nagyobb politikai, gazdasági és pénzügyi reformok megalkotása, hiszen az Arab tavasz rámutatott arra, hogy a gazdasági nehézségekből eredő társadalmi elégedetlenség miképpen képes sziklaszilárd stabilnak hitt rendszereket romba dönteni rövid idő leforgása alatt. Ezen reformokhoz, valamint a gazdasági és társadalmi viszonyok javításához viszont Marokkónak is további, külső források bevonására volt szükség.

2012-ben az IMF jóváhagyta Marokkó számára a 24 hónapra szóló, 6,2 milliárd USD kerettel rendelkező elővigyázatossági hitelt (angol elnevezés: *Precautionary Loan*, amely az elővigyázatossági és likviditási hitelkeret, angol elnevezés: *Precautionary and Liquidity Line*, rövidítve: PLL elnevezésű konstrukció alá tartozik), amely eszköz mindössze 2011-ben került be az IMF hitelezési portfóliójába.⁴⁹ 2014-ben újabb, 24 hónapra szóló megállapodás született az IMF és Marokkó között, ezúttal a PLL 5 milliárd USD forrást biztosított az ország számára a gazdasági reformok megvalósításához.⁵⁰ Az eszköz Marokkó számára 2016-tól újabb 3,47 milliárd USD-vel járult hozzá a gazdasági és pénzügyi reformok további bevezetéséhez, valamint a már meglévők fenntartásához, valamint a gazdasági növekedés előmozdításához (Egyiptom után Marokkó produkálta a második legnagyobb mértékű reál GDP növekedést az észak-afrikai országok közül).⁵¹

Jelzésértékű döntés volt 2018-ban, hogy az IMF és a Világbank-csoport 2021. évi találkozóját Marokkóba tervezték, amelyre utoljára az afrikai kontinensen 1973-ban, Kenyában került sor.⁵² Az IMF 2018 decemberében döntött egy újabb PLL megítéléséről Marokkó számára, ezúttal 2,97 milliárd USD értékben.⁵³

2020-ban Marokkó a PLL összes lehívható forrását a COVID-19 pandémiás helyzet következtében fellépő negatív világgazdasági hatások ellensúlyozása érdekében igényelte, ezúttal 3 milliárd USD értékben.⁵⁴

VI. TUNÉZIA

Az Arab tavasz földrajzi kiindulópontja Tunézia volt, ugyanis 2010 decemberében Mohamed Bouazizi itt gyújtotta fel magát, miután a hatóságok elkobozták portékáját. Cselekedete adta meg azt a löketet az évek, esetleg évtizedek alatt felgyülemlett feszültségek felszínre törésére, amely nemcsak Tunézián, hanem az egész észak-afrikai és

⁴⁷ Tawil, 2013.

⁴⁸ Morocco & the IMF: Partnership for Progress, 2020.

⁴⁹ IMF Survey: Morocco Taps \$6.2 Billion Precautionary Loan from IMF, 2012.

⁵⁰ Press Release: IMF Executive Board Approves US\$5-Billion Arrangement for Morocco Under the Precautionary and Liquidity Line, 2014.

⁵¹ IMF Executive Board Approves US\$3.47 billion for Morocco Under the Precautionary and Liquidity Line, 2016.

⁵² World Bank Group and IMF to Hold 2021 Annual Meetings in Marrakech, Morocco, 2018.

⁵³ IMF Executive Board Approves US\$2.97 billion for Morocco Under the Precautionary and Liquidity Line, 2018.

⁵⁴ Morocco Draws on Funds Available under the Precautionary and Liquidity Line to Address COVID-19 Pandemic, 2020.

közel-keleti régió végig söpört. Említésre méltó továbbá az a tény is, hogy Tunézia egyike volt azon országoknak, ahol az ország tényleges vezetője megbukott – Zín el-Ábidín ben Ali 2011-ben családjával elmenekült az országból. A tunéziai politikai rezsim bukása adta a reményt sokak számára, hogy a felszínre törő társadalmi elégedetlenség képes lesz a demokratizálódás irányába terelni az országokat, és ezen megfontolásból érezték szükségét nemzetközi szervezetek – így az IMF is – hogy forrásaival és szakértelmével előmozdítsa a politikai és gazdasági átmenetet.

Egyiptom mellett Tunézia volt a második olyan észak-afrikai ország, amely az erőteljes nemzetközi érdeklődés fókuszában állt. Az IMF hivatalos kommunikációjában Egyiptom és Tunézia gyakran jelentek meg, mint olyan országok, amelyek az Arab tavaszt megelőző években makrogazdasági adatok tekintetében viszonylag jól teljesítettek, ám mindez eltakarta az egyenlőtlenség problémáját.⁵⁵ Christine Lagarde, az IMF ekkor nemrégiben kinevezett vezérigazgatója, 2012-ben elsőként Tunéziába látogatott el a régióba az Arab tavasz kirobbanását követően, amely szintén az IMF ország melletti elköteleződését mutatja – ráadásul Tunézia meglehetősen stabilabb képet festett ekkor, mint Egyiptom vagy éppen Líbia (utóbbi esetében ráadásul egészen 2020-ig fennmaradtak a polgárháborús állapotok, amely konszolidálására a tanulmány lezárásánál sem mutatkoztak jelek, bővebben lásd IV. fejezet).⁵⁶

Tunézia az IMF-fel ápolts kapcsolatait rövid időn belül igyekezett pénzügyi segítségre is átváltani, amely következtében az IMF szakértői csapatával 2013. január 15. és február 1. között tárgyalásokat folytattak egy készenléti hitelkonstrukció (angol elnevezés: *Stand-By Arrangement*) kialakításáról, 1,78 milliárd USD értékben.⁵⁷ Az egyeztetés-sorozat 2013 júniusában zárult le, miután az IMF jóváhagyta a 24 hónapra szóló, 1,75 milliárd USD értékű hitelt.⁵⁸ A megállapodás értelmében az összeg Tunézia gazdasági reformprogramját támogatta 2013 és 2015 között. Tekintettel arra, hogy 2015-re számos észak-afrikai ország – így Tunézia is – továbbra is politikai instabilitással, gazdasági nehézségekkel vagy széleskörű társadalmi problémákkal küzdött, a külföldi források becsatornázása létfontosságúnak bizonyult a kívánatos reformok végrehajtásához. Így történhetett meg, hogy Tunézia kérésére a 2013-as megállapodást 2015-ben 7 hónappal, azaz 2015. december 31-ig meghosszabbították.⁵⁹

Az IMF vezérigazgatója 2015 szeptemberében ismét Tunéziába látogatott, amely látogatás azt a célt szolgálta, hogy a két fél ismételten kifejezze az egymás melletti elköteleződést, egyben felsővezetői szinten egyeztessenek a további együttműködésről.⁶⁰ Az IMF és a Világbank-csoport hivatalos kommunikációja elismerte Tunézia addigi politikai reformjait, ugyanakkor idejekorán felismerték a gazdasági és társadalmi nehézségeket, amelyek számos, nemzetközi szinten aktív szereplő beavatkozása ellenére fennmaradtak. Ez vezetett 2016-ban a kibővített hitelmegállapodás (angol elnevezés:

⁵⁵ IMF Survey: Mideast Unrest Shows Need to Consider Bigger Picture, 2011.

⁵⁶ Press Release: Statement by IMF Managing Director Christine Lagarde at the Conclusion of her Visit to Tunisia, 2012.

⁵⁷ Press Release: Statement at the Conclusion of an IMF Mission to Tunisia, 2013.

⁵⁸ Press Release: IMF Executive Board Approves a 24-month US\$1.74 Billion Stand-By Arrangement with Tunisia, 2013.

⁵⁹ Press Release: IMF Approves 7-Month Extension of the Stand-By Arrangement for Tunisia, 2015.

⁶⁰ Press Release: Statement by IMF Managing Director Christine Lagarde at the Conclusion of her Visit to Tunisia, 2015.

Extended Arrangement) jóváhagyásához, amely 48 hónapra mintegy 2,9 milliárd USD-vel támogatta a gazdasági és pénzügyi reformok implementálását és fenntartását.⁶¹

A makrogazdasági adatok egészen 2020-ig, a COVID-19 pandémiás helyzet globális méretűvé kiterjedéséig javulást mutattak. A 2020. első félévében tapasztalható rapid világgazdasági visszaesés kedvezőtlen környezetet teremtett a gazdasági és pénzügyi reformoknak, amely – a korábbi fejezetekben ismertetett országok mellett – Tunéziát is érintette. Egész gazdasági szektorok szűkültek be, vagy álltak le egyik napról a másikra, amely sokk kezelésére a fejlődő országok gazdaságai nem álltak készen. 2020 áprilisában az IMF 754 millió USD értékű, válságkezelésre szakosodott hitel (angol elnevezés: *Emergency Assistance Loan*) jóváhagyásáról döntött, hogy ezzel biztosítsa Tunézia számára a korábbi években elért eredmények fenntarthatóságát.⁶²

KONKLÚZIÓ

A tanulmányban vizsgált észak-afrikai országok, valamint az IMF közötti kapcsolatok az Arab tavaszt követő években megerősödtek, elmélyültek. Az észak-afrikai országok idejekorán felismerték, hogy további külső források bevonása nélkül a reformelképzelések nem keresztülvihetők. Az Arab tavasz megmozdulásai hatására az országok gazdasági teljesítménye visszaesett, csökkent tőkevonzó képességük, és egyes szektorok (például turizmus) elveszítették vonzerőjüket. A tanulmányban vizsgált észak-afrikai országok esetében az alábbi megállapítások tehetők:

- Az IMF idejekorán hajlandónak mutatkozott a szorosabb együttműködésre, hogy ezzel támogassa az észak-afrikai országok politikai (demokratikus állam kiépítése) és gazdasági (piacgazdasági viszonyok nagyobb térnyerése) átalakulását. Az IMF törekvése ekkoriban illeszkedett a régióban érdekelt nemzetközi szervezetek, valamint az Európai Unió céljaihoz, amelyek különböző eszközökkel, de mind az átalakulást kívánták előmozdítani.
- Az IMF új nemzetközi együttműködéseknek (például Deuille Partnerség, ArabStat) vált fontos szereplőjévé, valamint felértékelődött a szervezet szempontjából az észak-afrikai és közel-keleti régió az Arab tavasz hatására.
- Az IMF-től való függőség hangsúlyosan nőtt Egyiptom, Marokkó és Tunézia esetében, amely hosszú évekre meghatározza a felek közötti együttműködést (hitelek visszafizetése és esetlegesen további konstrukciók igénylése válságkezelési célokra). Líbia esetében – ahol a polgárháborúk okán nem volt lehetőség mélyebb együttműködésre – az IMF, több nemzetközi szervezethez hasonlóan, kívár, hiszen a belső fegyveres konfliktus okán a külső beavatkozás eredményei nem kiszámíthatók. Líbia esetében – bárminemű további együttműködés elmélyítéséhez – először a polgárháborús viszonyok felszámolására lenne szükség.
- Az IMF pénzügyi és technikai segítségnyújtása az észak-afrikai országok konszolidálásához önmagában nem elegendő, azokat komplementer jelleggel további nemzetközi szervezetek, valamint az Európai Unió segítségnyújtásának szükséges

⁶¹ Press Release: IMF Executive Board Approves US\$2.9 billion Extended Arrangement under the Extended Fund Facility for Tunisia, 2016.

⁶² IMF Executive Board Approves a US\$754 Million Disbursement to Tunisia to Address the COVID-19 Pandemic, 2020.

támogatnia, a régióban fekvő országok komplex politikai, gazdasági és társadalmi kihívásainak kezelése érdekében.

Összességében kijelenthető, hogy az Arab tavasz óta eltelt időszakban az észak-afrikai országok és az IMF számottevően közeledtek egymáshoz, amely közeledés mértékét előbbiek stabilitása, vagy éppen instabilitása is befolyásolt. A COVID-19 pandémiás helyzet okán előállt globális egészségügyi és gazdasági válság valószínűsíthetően az elkövetkező évekre is a mélyebb együttműködés irányába tereli a feleket, hiszen az újabb válságot az észak-afrikai országok nem képesek önmagukban kezelni úgy, hogy az Arab tavaszról származó negatív jelenségeket sem sikerült felszámolniuk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2014 Article IV Consultation – Staff Report (2015), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr1544>
- A Chance for Change: IMF Agreement to Help Bring Egypt's Economy to Its Full Potential (2016), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2016/11/11/NA111116-A-Chance-For-Change-Egypt>
- Algeria: 2010 Article IV Consultation (2011), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/31/Algeria-2010-Article-IV-Consultation-Staff-Report-Public-Information-Notice-on-the-Executive-24620>
- Algerians protest against Bouteflika's bid for fifth term (2019), BBC News. Elérhető: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47339414>
- Arab Countries in Transition (2014), An Update on Economic Outlook and Key Challenges, International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2016/12/31/Arab-Countries-in-Transition-An-Update-on-Economic-Outlook-and-Key-Challenges-PP4859>
- Arab Republic of Egypt : Request for a 12-Month Stand-By Arrangement-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for the Arab Republic of Egypt (2020), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2020/08/10/Arab-Republic-of-Egypt-Request-for-a-12-Month-Stand-By-Arrangement-Press-Release-Staff-49683>
- Báger Gusztáv (2016): Magyarország integrációja a nemzetközi pénzügyi intézményekbe, Akadémiai Kiadó, Budapest, MERSZ.hu
- Bouteflika seeks fifth term s Algeria's president (2019), BBC News. Elérhető: <https://www.bbc.com/news/world-africa-47190300>
- Cooperation and reconstruction (1944-71), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/external/about/histcoop.htm>
- Country Engagement Note for the State of Libya (2019), World Bank. Elérhető: <http://documents1.worldbank.org/curated/zh/750661550977483586/pdf/Libya-CEN-to-Board-final-01252019-636865562772741763.pdf>
- Deauville Partnership – International Financial Institutions (IFIs) statement (2011), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/29/18/04/dm091011>

- Egypt: IMF Reaches Staff-Level Agreement on a Three-Year US\$12 Billion Extended Fund Facility (2016), International Monetary Fund. Elérhető: [https://www.imf.org/en/News/Articles/2016/08/11/09/49/pr16375-Egypt-IMF-Reaches-Staff-Level-Agreement-on-a-Three-Year-US\\$12-Billion-Extended-Fund-Facility](https://www.imf.org/en/News/Articles/2016/08/11/09/49/pr16375-Egypt-IMF-Reaches-Staff-Level-Agreement-on-a-Three-Year-US$12-Billion-Extended-Fund-Facility)
- Fact Sheet: G-8 Action on the Deauville Partnership with Arab Countries in Transition (2012), The White House – President Barack Obama. Elérhető: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/05/19/fact-sheet-g-8-action-deauville-partnership-arab-countries-transition>
- IMF Executive Board Approves US\$2.772 Billion in Emergency Support to Egypt to Address the COVID-19 Pandemic (2020), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/05/11/pr20215-egypt-imf-executive-board-approves-us-2-772b-in-emergency-support-to-address-the-covid19>
- IMF Executive Board Approves US\$3.47 billion for Morocco Under the Precautionary and Liquidity Line (2016), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2016/07/22/18/38/PR16355-Morocco-IMF-Executive-Board-Approves-US3-47-billion>
- IMF Executive Board Approves US\$2.97 billion for Morocco Under the Precautionary and Liquidity Line (2018), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/12/17/pr18477-imf-executive-board-approves-morocco-precautionary-liquidity-line>
- IMF Executive Board Approves a US\$754 Million Disbursement to Tunisia to Address the COVID-19 Pandemic (2020), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/10/pr20144-tunisia-imf-executive-board-approves-a-us-745m-disbursement-address-covid19-pandemic>
- IMF Survey: IMF to Discuss New Loan Program With Egypt, Says Lagarde (2012), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar082212a>
- IMF Survey: IMF Outlines \$3 Billion Support Plan for Egypt (2011), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sonew060511a>
- IMF Survey : Mideast Issues High on IMF Agenda (2013), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar042613a>
- IMF Survey: Mideast Unrest Shows Need to Consider Bigger Picture (2011), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar040811b>
- IMF Survey: Morocco Taps \$6.2 Billion Precautionary Loan from IMF (2012), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar080312b>
- International Monetary Fund (2011), Annual Report – Pursuing Equitable and Balanced Growth, International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2011/eng/>
- International Monetary Fund (2012), Annual Report – Working Together to Support Global Recovery, International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/AREB/Issues/2016/12/31/International-Monetary-Fund-Annual-Report-2012-Working-Together-To-Support-Global-Recovery-26104>

- International Monetary Fund (2013), Annual Report – Promoting a More Secure and Stable Global Economy, International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/AREB/Issues/2016/12/31/International-Monetary-Fund-Annual-Report-2013-Promoting-a-More-Secure-and-Stable-Global-40629>
- IMF Data, International Monetary Fund. Elérhető: <https://data.imf.org/>
- Khan, Mohsin – Mezran, Karim (2014): NO Arab Spring for Algeria, Atlantic Council, Rafik Hariri Center for the Middle East. Elérhető: https://www.files.ethz.ch/isn/180487/No_Arab_Spring_for_Algeria.pdf
- Libya-Staff Visit Concluding Statement (2012), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/52/mcs050412>
- Moami, Bessma – Lanz, Dustyn (2014): Shifting IMF Policies Since the Arab Uprisings, Centre for International Governance Innovation. Elérhető: https://www.cigionline.org/sites/default/files/cigi_pb_34_0.pdf
- Morocco & the IMF: Partnership for Progress (2020), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Countries/MAR/morocco-and-the-imf-partnership-for-progress>
- Morocco Draws on Funds Available under the Precautionary and Liquidity Line to Address COVID-19 Pandemic (2020), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/08/pr20138-morocco-draws-funds-available-under-precautionary-liquidity-line-covid19-pandemic>
- Press Release: IMF Approves 7-Month Extension of the Stand-By Arrangement for Tunisia (2015), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr15229>
- Press Release: IMF Executive Board Approves a 24-month US\$1.74 Billion Stand-By Arrangement with Tunisia (2013), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr13202>
- Press Release: IMF Executive Board Approves US\$2.9 billion Extended Arrangement under the Extended Fund Facility for Tunisia (2016), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr16238>
- Press Release: IMF Executive Board Approves US\$5-Billion Arrangement for Morocco Under the Precautionary and Liquidity Line (2014), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr14368>
- Press Release: IMF Executive Board Concludes 2016 Article IV Consultation with Algeria (2016), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr16228>
- Press Release: IMF Managing Director Christine Lagarde Welcomes Pledges from Algeria and Brunei Darussalam to Boost Fund Resources (2012), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr12388>
- Press Release: IMF Reaches Staff Level Agreement with Egypt on a US\$3 Billion Stand-By Arrangement (2011), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr11216>
- Press Release: IMF Recognizes Libya's National Transitional Council, Says Ready to Support its Efforts to Revive the Country's Economy (2011), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr11329>

- Press Release: Statement at the Conclusion of an IMF Mission to Tunisia (2013), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr1335>
- Press Release: Statement at the Conclusion of an IMF Mission to Libya (2013), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr1369>
- Press Release: Statement by IMF Managing Director Christine Lagarde at the Conclusion of her Visit to Tunisia (2012), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr1232>
- Press Release: Statement by IMF Managing Director Christine Lagarde at the Conclusion of her Visit to Tunisia (2015), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr15407>
- Public Information Notice: IMF Executive Board Concludes 2010 Article IV Consultation with the Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya (2011), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/pn1123>
- Tawil, Camille (2013): Morocco's Stability in the Wake of the Arab Spring, Combating Terrorism Center. Elérhető: <https://www.ctc.usma.edu/moroccos-stability-in-the-wake-of-the-arab-spring/>
- Tóth Zoltán Balázs (2020): Az észak-afrikai országok és a Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (OPEC) közötti kapcsolatok bemutatása, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat. Elérhető:
- World Bank Group and IMF to Hold 2021 Annual Meetings in Marrakech, Morocco (2018), International Monetary Fund. Elérhető: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/04/25/pr18147-world-bank-group-and-imf-to-hold-2021-annual-meetings-in-marrakech-morocco>